

REKONSTRUIRANI BAROKNI KABINETI U MÜNCHENSKOJ ALTE PINAKOTHEK – PRILOG POVIJESTI IZLAGANJA UMJETNIČKIH ZBIRKI

dr. sc. DUBRAVKA BOTICA □ Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Odsjek za povijest umjetnosti

sl. 1. i 2. Rekonstrukcija kabinet slika kneza izbornika Johanna Wilhelma od Pfalza,
Alte Pinakothek
© Bayerische Staatsgemäldesammlungen

U münchenskoj galeriji Alte Pinakothek, jednomo od najvažnijih europskih muzeja s impresivnom zbirkom slikarstva od srednjeg vijeka do kraja 18. st., održavala se od 6. veljače do 17. svibnja 2009. godine izložba *Kurfürst Johann Wilhelms Bilder/ Slike kneza izbornika Johanna Wilhelma*.

Autori izložbe su R. Baumstark, dugogodišnji ravnatelj ustanove, kojemu je ovo oproštajna izložba prije odlaska u mirovinu i M. Dekiert. Na kraju svog rada u galeriji Baumgartner se odlučio istražiti njezine početke. Naime, važan dio današnjeg postava Pinakoteke upravo su djela iz zbirke Johanna Wilhelma (1658. - 1716.), kneza izbornika Pfalza, koju su njegova supruga Anna Maria Luisa de' Medici i on držali na dvoru u Düsseldorfu, a sa stojala se od galerije slika i dva privatna kabineta. Zbirka je bila jedna od najznačajnijih u 18. st., već tada dijelom otvorena javnosti, a u katalogu iz tog vremena stoji da se slike mogu razgledati "bez mača i u papučama".

Preko rodbinskih veza Wittelsbacha zbirka je prenesena u München u jeku napoleonskih ratova 1799. i 1806. godine, te s drugim obiteljskim zbirkama čini jezgru

kasnije osnovane Pinakoteke. Upravo je ukus Johanna Wilhelma, odnosno njegovo preferiranje flamanskog slikarstva, odredilo karakter i današnje galerije. Neka od najpoznatijih djela današnjeg postava potječe iz kneževske zbirke. To su prije svega brojna Rubenova djela, među njima i *Posljednji sud*, djela Van Dycka, ali i Rembrandtov ciklus *Pasije* te Rafaelova *Sveta obitelj iz kuće Canigiani*, kao i djela tada izuzetno cijenjenoga dvorskog slikara A. van der Werffa. Ta su djela na izložbi posebno istaknuta u stalnome postavu.

Uz rasvjetljavanje početaka Alte Pinakothek autori izložbe odlučili su se i za svojevrstan rijetko viđen eksperiment - rekonstrukciju dvaju privatnih kabinetova kneza Johanna Wilhelma. Zahvaljujući sretnoj okolnosti da je zbirka bila dobro dokumentirana, u pariškoj Bibliothèque de l'INHA, Collections Jacques Doucet sačuvani su crteži J. P. von der Schlichtena s preciznim opisima i rasporedom slika, a kako je veći dio djela upravo u münchenskoj Pinakoteci, autorima je uspjelo potpuno rekonstruirati kabinete u kojima je izloženo više od dvije stotine do sada mahom neizlaganih djela. Prema sačuvanim crtežima i dokumentima, identificirane su slike koje su do bile nove okvire, računalno su rekonstruirane dimenzije prostora, ulazna vrata, simetričan raspored slike na zidovima presvućenima tamnozelenom i crvenom svilom. Slike koje nedostaju nadomještene su uvećanim crtežima.

Posjetiteljima je tako pružena jedinstvena mogućnost da zavire u privatnu zbirku iz 18. st. Iako smo svjesni da se današnji način izlaganja uvelike razlikuje od baroknoga, kada su se slike vješale cijelom visinom zidova, ne ostavljajući praznog prostora, ipak je neizbjegjan svojevrstan vizualni šok koji izaziva susret s obiljem slika koje nam se pokazuju na zidovima polumračnoga kabineta. Na tamnim zidovima, u diskretnom osvjetljenju koje evocira svjeće, od poda do stropa gusto se redaju flamanske slike, slike talijanske *maniere*, najrazličitije tematike – od religijskih, preko alegorija, do mrtvih priroda.... Bolji prikaz barokne raskoši i obilja teško se može predočiti!

Nema oslonca što ga pruža ustaljeni način izlaganja slike prema školama, razdobljima i slijedu povijesno-umjetničkih stilova, kako je organizirana većina galerija i

muzeja, nego se posjetitelj treba otvoriti novom iskustvu gledanja slika kako su ih doživljavali naručitelji i tadašnja odabranja publike na dvorovima. Tako gusto izložene slike gube neupitan status umjetničkih djela koji im pruža prazan galerijski bijeli zid i oštra svjetlost, a iz naguranog mnoštva slika nastaju zapanjujući vizualni efekti - slike se poput mozaika dopunjaju u bogati dojam i ponovno se uspostavlja kontekst kojemu su namijenjene. Nakon 300 godina ponovno su uspostavljene relacije među djelima, brojne slike, posebno mrtve prirode, zamišljene su kao slike u paru i tvore svojevrstan okvir izloženim djelima.

Trud uložen u minuciozno rekonstruiranje kabinet-a višestruko se isplatio. Osim rasvjetljavanja povijesti Pinakoteke, rekonstrukcijom kabinet-a omogućen je jedinstveni uvid u važna svjedočanstva tadašnjega vremena, skupljanje i nabavu slika u 18. st. Oživljen je važan dio povijesti izlaganja i skupljanja umjetnina koji je prethodio osnivanju javnih galerija. Naposljetku, zorno je predviđen ukus naručitelja, s očitom sklonosću malim formama flamanskog slikarstva, ali i uloga umjetničkih zbirki kao sredstva samoprezentacije vlasnika zainteresiranoj publici.

Rekonstrukcija izvornog načina izlaganja djela sve je češća, tamni zidovi i diskretno osvjetljenje slika u novije vrijeme postaju pravilo pri izlaganju djela baroknog razdoblja (prisjetimo se nedavnog Rembrandta u zagrebačkoj Muzeju za umjetnost i obrt), a slično je oblikovana i izložba koja paralelno traje u münchenskoj galeriji Hirsch-Kunsthalle Frans Hals i haarski majstori zlatnog doba (Frans Hals und Haarski Meister der Goldenen

Zeit, 13. veljače - 7. lipnja 2009.). Iako bitno drugačijeg karaktera slika, na tamnim su zidovima evocirani interijeri tadašnjega nizozemskoga građanskog društva, te daju uvid u drugu stranu života naručitelja u baroku.

Osvještavanje povijesnog načina izlaganja djela omogućuje njihovo potpunije razumijevanje i tumačenje, rekonstrukcije konteksta u kojima su djela nastala neizostavan su dio temeljitog istraživanja, ali zanimljive su i široj publici. Kako su djela iz povijesnih zbirki najčešće raspršena po svjetskim muzejima, bilo bi zanimljivo ponovno ih vidjeti zajedno izložena, pa makar i u virtualnim baroknim kabinetima. Uz izložbu je objavljen i opsežan katalog u dva sveska te otisak kataloga kneževske galerije N. de Pigagesa iz 1778. godine.

Primljeno: 30. ožujka 2009.

THE RECONSTRUCTED BAROQUE CABINETS IN THE MUNICH
ALTE PINAKOTHEK – A CONTRIBUTION TO THE HISTORY OF
EXHIBITING ART COLLECTIONS

In the Munich gallery Alte Pinakothek, one of the most important European museums, with an impressive collection of painting from the medieval period to the end of the 19th century, an exhibition was put on entitled Kurfürst Johann Wilhelms Bilder, Pictures of Prince Elector Johann Wilhelm.

The authors of the exhibition are R. Baumstark, long-term director of the institution and M. Dekiert. At the end of his work in the gallery, Baumgartner decided to investigate its beginnings. For an important part of today's display in the Pinakothek are works from the collection of Johann Wilhelm (1658-1716), prince elector of the Palatinate, which, together with his wife Anna Maria Luisa de' Medici, he kept at his court in Düsseldorf; it consisted of a gallery of paintings and two private cabinets [i.e. small private rooms].

As well as throwing light on the beginnings of the Alte Pinakothek, the authors of the exhibition determined on a kind of seldom-seen experiment – a reconstruction of the two cabinets of Prince Johann Wilhelm. Thanks to the happy circumstance that the collection was well documented, the authors were able completely to reconstruct the cabinets in which more than two hundred works were on show; on the whole they have not been exhibited. According to the extant drawings and documents, the pictures were identified; they obtained new frames; the dimensions of the space were reconstructed by computer, together with the entry doors, the symmetrical arrangement of pictures on walls covered in dark green and red silk. Any paintings that are missing have been replaced with enlarged drawings.

The industry invested into the meticulous reconstruction of the cabinets has been returned many times. Apart from throwing light on the history of the Pinakothek, the reconstruction of the cabinets has enabled a unique insight into important testimonies of the time, and the collection and procurement of paintings in the 18th century. An important part of the history of collecting and exhibiting paintings before the foundation of public galleries has been brought to life.